

МЕТОДИ МАШИННОГО ТА ГЛИБОКОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ШКІДЛИВИХ URL-АДРЕС: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В. Лесик

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, Львів, 79007, Україна,
e-mail: volodymyr.lesyk@lnu.edu.ua*

Проведено систематичний огляд сучасних наукових публікацій, присвячених проблематиці виявлення шкідливих URL-адрес за допомогою технологій штучного інтелекту. Проаналізовано еволюцію підходів: від традиційних методів чорних списків і евристичних правил, що характеризуються обмеженою адаптивністю, до високо-ефективних моделей машинного та глибокого навчання, здатних виявляти складні та приховані патерни в даних. Особливу увагу приділено порівняльному аналізу класичних алгоритмів (логістична регресія, SVM, ансамблеві методи) та сучасних нейромережових архітектур. Також детально класифіковано ознаки, що використовуються для навчання моделей, зокрема лексичні, хостові, контентні та зовнішні, а також проаналізовано їхню інформативність і вплив на якість класифікації. Окремо розглянуто питання інженерії ознак та їх комбінування для підвищення узагальнювальної здатності моделей. Значну увагу приділено сучасним тенденціям, таким як використання трансформерних архітектур і великих мовних моделей, які демонструють високі результати завдяки здатності враховувати контекст і семантичні зв'язки. На підставі узагальнення результатів літературного аналізу було визначено найважливіші обмеження існуючих підходів, зокрема залежність від якості даних і обчислювальної витрати. Сформульовано перспективні напрями подальших досліджень, серед яких розробка адаптивних моделей для автоматичного формування кореляційних правил, динамічного зважування ознак у реальному часі та підвищення стійкості систем до нових типів атак.

Ключові слова: огляд літератури, шкідливі URL-адреси, машинне навчання, штучний інтелект, кібербезпека, фішинг, кореляційні правила, нейронні мережі.

1. ВСТУП

Активна цифровізація суспільства та перенесення значної частини сервісів і критичної інфраструктури у вебпростір зумовлюють стрімке зростання кількості кіберзагроз. Один із найпоширеніших інструментів реалізації атак є використання шкідливих URL-адрес, які застосовують для організації фішингових кампаній, поширення шкідливого програмного забезпечення, експлуатації вразливостей вебресурсів і координації бот-мереж. У зв'язку з експоненціальним зростанням кількості нових доменів і вебресурсів проблема оперативного виявлення шкідливих посилань набуває особливої актуальності.

Традиційні підходи до виявлення шкідливих вебресурсів здебільшого базуються на сигнатурному аналізі та використанні чорних списків. Однак ці методи мають багато обмежень, зокрема нездатність ефективно виявляти нові або модифіковані атаки, враховуючи так звані атаки нульового дня. У зв'язку з цим значна частина сучасних досліджень спрямована на використання методів машинного навчання, здатних автоматично виявляти закономірності у структурі URL-адрес і поведінкових характеристиках вебресурсів [1–3].

У науковій літературі запропоновано різні підходи до вирішення цієї задачі. Значна кількість робіт зосереджена на використанні лексичних ознак URL і класичних алгоритмів машинного навчання для класифікації вебпосилань [5, 6]. Інші дослідження розглядають комбінування різних типів ознак – лексичних, мережових і контентних – що дає змогу підвищити точність детекції [1–3, 19, 26]. Паралельно активно розвиваються підходи на основі глибокого навчання, враховуючи використання трансформерних моделей і методів глибокої екстракції ознак [18, 23].

Окремий напрям досліджень пов'язаний із застосуванням асоціативної класифікації та алгоритмів видобування правил, що допомагають виявляти інтерпретовані залежності між ознаками URL-адрес і їхню належність до певних класів кіберзагроз [16, 20]. Такі підходи забезпечують формування зрозумілих кореляційних правил, що може бути важливим для пояснюваності рішень систем кібербезпеки. Паралельно активно розвиваються методи глибокого навчання, здатні автоматично витягувати складні нелінійні ознаки з текстової структури URL і вебконтенту. Зокрема, використання трансформерних архітектур і моделей типу BERT демонструє високі результати у задачах детекції фішингових ресурсів [18]. Новітні дослідження також розглядають інтеграцію великих мовних моделей і оптимізованих глибоких архітектур для підвищення точності й адаптивності систем виявлення шкідливих URL-адрес [24, 25]. Поєднання інтерпретованих методів видобування правил із потужністю сучасних моделей глибокого навчання відкриває перспективи створення адаптивних і масштабованих систем аналізу вебзагроз.

Мета нашої праці є систематизація сучасних підходів та аналіз альтернативних методів ідентифікації шкідливих URL-адрес із застосуванням технологій штучного інтелекту. Методологія формування джерельної бази дослідження ґрунтувалася на релевантному пошуку в наукометричній базі Google Scholar за загальним запитом “Detecting malicious URL”.

Процес відбору публікацій відбувався відповідно до принципу актуальності: до аналізу залучали праці, опубліковані протягом останнього десятиліття, з пріоритетним фокусом на найсучасніших розробках (2022–2026). Для забезпечення повноти огляду було також проаналізовано списки літератури обраних праць для ідентифікації досліджень, на які опирається наукова спільнота. У підсумку було сформовано репрезентативну вибірку, результати аналізу та класифікації якої детально викладено в межах цієї статті.

2. АНАЛІЗ ТРАДИЦІЙНИХ ПІДХОДІВ

Перші системи протидії фішинговим і шкідливим вебресурсам базувалися на використанні репутаційних механізмів, зокрема так званих чорних списків URL-адрес. Такі системи формують централізовані бази відомих шкідливих доменів і проводять перевірку шляхом прямого порівняння адреси з відповідними записами. Подібний підхід широко застосовують у практичних сервісах кібербезпеки та забезпечує швидке виявлення вже ідентифікованих загроз. Однак, як зазначено у сучасних оглядах літератури [1–3], ефективність таких систем суттєво знижується у випадку нових або модифікованих URL-адрес, оскільки між моментом появи шкідливого ресурсу та його внесенням до бази даних існує часовий лаг.

Паралельно з репутаційними системами розвивалися методи сигнатурного та евристичного аналізу. Вони ґрунтуються на використанні попередньо визначених правил, які дають змогу виявляти характерні патерни у структурі URL або у вмісті вебсторінок. Наприклад, такі підходи можуть враховувати довжину URL, кількість

спеціальних символів, використання IP-адрес замість доменних імен або наявність підозрілих важливих слів. Подібні методи дають змогу виявляти окремі структурні аномалії, однак їхня ефективність обмежена через низьку адаптивність до нових технік маскуванню, таких як обфускація URL, використання сервісів скорочення посилань або алгоритмічна генерація доменів.

Обмеження традиційних методів стимулювали розвиток підходів, що базуються на аналізі ознак та використанні алгоритмів машинного навчання. Дослідження підтверджують, що навіть базовий лексичний аналіз структури URL може забезпечити ефективне розпізнавання шкідливих посилань без використання зовнішніх репутаційних баз [1–3, 5, 6]. Саме використання таких ознак стало основою для створення перших моделей автоматичної класифікації вебпосилань, що дало змогу перейти від реактивних систем виявлення до проактивних методів детекції, здатних узагальнювати характеристики шкідливих ресурсів на підставі даних [4].

3. КЛАСИФІКАЦІЯ ТА АНАЛІЗ ОЗНАК ШКІДЛИВИХ URL

Ефективність моделей автоматичного виявлення шкідливих вебресурсів значною мірою залежить від якості та репрезентативності використовуваних ознак. У сучасних дослідженнях процес формування ознак розглядають як важливий етап побудови систем виявлення кіберзагроз, оскільки саме він забезпечує перетворення сирих даних у набір параметрів, придатних для машинного аналізу. Опіраючись на сучасні наукові роботи, можна виділити чотири основні групи ознак: лексичні (URL-based), мережеві або хостові (host-based), контентні (content-based) та зовнішні (external features) [1, 26].

Зазначені групи ознак відрізняються за способом отримання та за обчислювальною складністю. Наприклад, URL-based характеристики можуть бути отримані миттєво без звернення до зовнішніх ресурсів, тоді як host-based або content-based параметри потребують додаткових мережевих запитів або завантаження сторінки. Тому у практичних системах детекції часто використовують комбінування кількох типів ознак, що дає змогу досягти балансу між швидкістю класифікації та її точністю.

3.1. URL-BASED ОЗНАКИ

Ознаки, що формуються безпосередньо зі структури URL-адреси, є найбільш поширеним типом характеристик у системах виявлення шкідливих посилань. Їхня головна перевага – можливість виконання аналізу без завантаження вебсторінки, що дає змогу проводити класифікацію практично миттєво під час переходу за посиланням [5, 6].

URL-based характеристики можна умовно поділити на кілька підкатегорій. Перша з них – це лексичні та структурні ознаки. До цієї групи належать такі параметри: загальна довжина URL-адреси, довжина доменного імені, кількість піддоменів, кількість сегментів шляху, а також використання спеціальних символів, наприклад, “@”, “-”, “_” або “=”. У дослідженнях також враховується використання IP-адрес замість доменних імен, наявність номерів портів або нетипових доменів верхнього рівня.

Друга підкатегорія зображена статистичними характеристиками. Один із найінформативніших параметрів – ентропія символів у рядку URL. Висока ентропія

може свідчити про використання алгоритмів генерації доменних імен (Domain Generation Algorithms, DGA), які часто застосовують у ботнетах і шкідливих кампаніях. На відміну від легітимних доменів, які зазвичай мають зрозумілу для людини структуру, автоматично згенеровані адреси складаються з випадкових послідовностей символів.

Окрему роль відіграє аналіз текстових токенів. У шкідливих URL часто використовуються слова, пов'язані з автентифікацією або фінансовими операціями, наприклад, *login*, *secure*, *update*, *verification* або *banking*. Для перетворення таких текстових характеристик у числові зображення застосовують методи обробки природної мови, зокрема n-грамні моделі та підхід TF-IDF (Term Frequency-Inverse Document Frequency). Це дає змогу формувати векторні зображення URL-адрес, які можуть бути використані для подальшого навчання алгоритмів машинного навчання.

3.2. HOST-BASED ОЗНАКИ

Host-based ознаки описують технічні характеристики інфраструктури, на якій розміщений вебресурс. На відміну від лексичних характеристик, вони формуються на підставі аналізу мережевих параметрів сервера та конфігурації домену.

До основних параметрів цієї категорії належать IP-адреса сервера, географічне розташування хосту, наявність захищеного з'єднання HTTPS, а також технічні характеристики SSL/TLS-сертифіката. Хоча сучасні фішингові сайти можуть використовувати легітимні сертифікати, їхній брак або неправильна конфігурація часто стає індикатором потенційної небезпеки.

Важливим чинником також є використання нестандартних портів у структурі URL, що може свідчити про спробу приховати реальну інфраструктуру ресурсу. Крім того, у багатьох дослідженнях враховується геолокація сервера, оскільки статистичні дані демонструють підвищену концентрацію шкідливих ресурсів у певних регіонах світу. Комбінування таких параметрів із лексичними характеристиками дає змогу значно підвищити точність моделей класифікації [19, 26].

3.3. CONTENT-BASED ОЗНАКИ

Content-based характеристики формуються на підставі аналізу HTML-структури та програмного коду вебсторінки, яка відкривається за відповідною URL-адресою. На відміну від попередніх груп ознак, цей підхід потребує повного завантаження сторінки, що збільшує час обробки запиту та може становити потенційний ризик для системи аналізу. Проте саме ці ознаки часто забезпечують найвищу точність детекції [19].

Контентні характеристики можна поділити на кілька функціональних рівнів. Перший рівень – аналіз HTML-структури сторінки. Моделі досліджують наявність підозрілих елементів, таких як приховані поля форм, iFrame-елементи, велика кількість зовнішніх посилань або форми введення конфіденційних даних. Фішингові сторінки часто використовують такі елементи для збору облікових даних користувачів.

Другий рівень охоплює аналіз JavaScript-коду. Дослідження підтверджують, що активний контент може містити шкідливі скрипти, які використовують функції на зразок *eval()*, *document.write()* або *unescape()* для приховування небезпечних

операцій. Також аналізуються скрипти, що реагують на специфічні події, наприклад, спробу закрити вкладку або наведення курсора.

У деяких сучасних підходах також використовується аналіз візуальної та семантичної схожості сторінок. Алгоритми комп'ютерного зору допомагають визначати схожість інтерфейсу сторінки з відомими вебсервісами, що є ефективним способом виявлення сайтів-двійників, які імітують легітимні ресурси для викрадення облікових даних користувачів.

3.4. ЗОВНІШНІ ОЗНАКИ

Зовнішні характеристики формуються на підставі інформації, отриманої з незалежних джерел, таких як системи кіберрозвідки або спеціалізовані аналітичні сервіси. Використання таких даних дає змогу оцінити репутацію вебресурсу на основі історичної інформації та глобального аналізу інтернет-інфраструктури [1].

До найпоширеніших зовнішніх ознак належать реєстраційні дані домену, отримані з сервісів WHOIS. У рамках аналізу враховується вік домену, дата останнього оновлення реєстраційної інформації, рівень приватності власника та кількість доменів, пов'язаних з однією IP-адресою. Новостворені домени з високою активністю часто стають індикатором фішингових кампаній.

Іншим джерелом інформації є репутаційні сервіси й антивірусні бази даних. Наприклад, агрегатори загроз на зразок VirusTotal або спеціалізовані репозиторії, такі як PhishTank чи OpenPhish, дають змогу отримувати статистику виявлення конкретного ресурсу різними системами безпеки. У деяких дослідженнях ці дані використовують як додаткові ознаки для навчання моделей, що дає змогу поєднати переваги традиційних репутаційних систем із методами машинного навчання.

Крім того, аналізується рівень наявності вебресурсу у глобальній мережі. Для цього використовують показники пошукової індексації та популярності домену, зокрема рейтинги Alexa або Tranco. Легітимні ресурси зазвичай мають стабільний трафік та історію існування, тоді як шкідливих сайтів часто немає у пошукових індексах або мають аномально низький рівень популярності.

3.5. ПІДСУМКИ АНАЛІЗУ ОЗНАК

Підсумовуючи аналіз таксономії ознак, варто зазначити, що кожна з розглянутих груп має власну специфіку та сферу ефективного застосування. URL-based ознаки забезпечують найвищу швидкість детекції, що є критичним для систем захисту в реальному часі, тоді як контентні та хостові параметри допомагають ідентифікувати складні та багатовекторні атаки завдяки поглибленому аналізу інфраструктури та коду сторінки.

Проаналізований огляд літератури [1–3] демонструє чітку тенденцію до переходу від використання поодиноких параметрів до побудови багатовимірних векторів ознак. Проте збільшення кількості вхідних даних призводить до зростання обчислювальної складності та ризику перенавчання моделей. У зв'язку з цим актуальним завданням є не лише накопичення максимальної кількості ознак, а й дослідження їхньої взаємозалежності.

Саме виявлення прихованих кореляцій між лексичними аномаліями рядка URL і технічними характеристиками хосту дає змогу створювати адаптивні моделі, здатні динамічно змінювати ваги параметрів залежно від контексту атаки. Отже, аналіз

таксономії ознак створює необхідне теоретичне підґрунтя для розробки методів автоматичного формування кореляційних правил, що є предметом подальшого розгляду в межах цього дослідження.

4. ОГЛЯД МЕТОДІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДЕТЕКЦІЇ ШКІДЛИВИХ URL

Зі зростанням кількості фішингових атак, шкідливих вебресурсів і ботнет-інфраструктур традиційні методи виявлення, засновані тільки на чорних списках або сигнатурному аналізі, виявилися недостатньо ефективними. Такі підходи здатні ідентифікувати лише відомі загрози та не дають змоги оперативно реагувати на появу нових шкідливих доменів. У зв'язку з цим у сучасних дослідженнях дедалі ширше застосовують методи штучного інтелекту та машинного навчання, які допомагають автоматично виявляти закономірності у структурі URL і характеристиках вебресурсів.

Алгоритми штучного інтелекту використовуються для аналізу ознак, описаних у попередньому розділі, і дають змогу будувати моделі класифікації, здатні розрізняти легітимні та шкідливі посилання. З огляду літератури можна виділити три основні групи: класичні алгоритми машинного навчання, методи глибокого навчання та сучасні моделі трансформерної архітектури.

4.1. КЛАСИЧНІ МЕТОДИ МАШИННОГО НАВЧАННЯ

Класичні алгоритми машинного навчання залишаються одним із найпоширеніших підходів до виявлення шкідливих URL-адрес. У більшості досліджень застосовується підхід контрольованого навчання (supervised learning), у рамках якого модель навчається на попередньо розміченому наборі даних. Кожному об'єкту, зображеному набором ознак, відповідає мітка класу (наприклад, легітимний або шкідливий ресурс). У процесі навчання алгоритм формує модель, яка дає змогу визначати залежності між значеннями ознак і відповідними класами. Після завершення навчання така модель може використовуватися для класифікації нових, раніше невідомих URL-адрес.

Домінуюча роль традиційних методів машинного навчання зумовлена специфікою вхідних даних: більшість характеристик URL мають структурований вигляд і легко трансформуються у числові або категоріальні змінні. Аналіз поточної наукової бази [1–3] свідчить, що найпоширеніші такі алгоритми: випадковий ліс (Random Forest), метод опорних векторів (SVM), логістична регресія, наївний байєсівський класифікатор і метод k -найближчих сусідів (KNN). Особливу увагу в сучасних дослідженнях приділено ансамблевим підходам на основі градієнтного бустингу (XGBoost, LightGBM), які забезпечують високу точність детекції і роботи з великими вибірками.

Головні переваги таких підходів – порівняно незначна обчислювальна складність, висока швидкість навчання і можливість інтерпретації отриманих результатів. Водночас ефективність класичних моделей значною мірою залежить від якості сформованих ознак, тому процес інженерії характеристик відіграє важливу роль у побудові точних систем детекції.

4.2. МЕТОДИ ГЛИБОКОГО НАВЧАННЯ

Методи глибокого навчання дають підстави автоматично витягувати складні закономірності з даних без необхідності ручної інженерії ознак. У задачах виявлення шкідливих URL такі моделі здатні безпосередньо аналізувати текстову структуру посилань або вміст вебсторінок [23].

Найпоширеніші архітектури, які розглядають у сучасних дослідженнях, є згорткові нейронні мережі (CNN) та рекурентні структури, зокрема мережі з довгою короткостроковою пам'яттю (LSTM). Згорткові нейронні мережі демонструють високу ефективність у виявленні локальних структурних аномалій та специфічних n -грам у назвах доменів. Також, архітектури LSTM ліпше адаптовані до моделювання часових і послідовних залежностей, що критично важливо для ідентифікації алгоритмів динамічної генерації доменів (DGA) та виявлення прихованих закономірностей у довгих ланцюжках редиректів [24].

Незважаючи на високу предиктивну здатність, моделі глибокого навчання характеризуються значною обчислювальною складністю та потребою у великих масивах навчальних даних. Зазначені обмеження зумовлюють необхідність розробки методів оптимізації та використання пріоритетних коефіцієнтів для ознак [21]. Такий підхід дає змогу підвищити стабільність і швидкість роботи нейромережевих моделей у реальних умовах експлуатації, зберігаючи високу точність класифікації в умовах постійної зміни ландшафту кіберзагроз [3].

4.3. ТРАНСФОРМЕРИ ТА МОВНІ МОДЕЛІ

Найбільш актуальним напрямом досліджень у 2024-2025 роках стало впровадження архітектур на основі механізмів уваги (Attention mechanisms) і великих мовних моделей (LLM) для аналізу кіберзагроз. На відміну від рекурентних мереж, трансформерні моделі допомагають паралелізувати обробку послідовностей та ефективно вловлювати глобальні контекстуальні залежності в структурі URL-адрес [24, 25].

Важливим підходом у цьому сегменті є використання моделей сім'ї BERT (Bidirectional Encoder Representations from Transformers). Зокрема, застосування архітектур ELECTRA та RoBERTa дає змогу проводити глибоку екстракцію ознак на рівні токенів, що значно підвищує точність ідентифікації складної обфускації та прихованих редиректів [18, 24]. Такі моделі демонструють здатність до розуміння семантичного наповнення URL, що робить їх стійкими до незначних модифікацій зловмисних посилань, які зазвичай обходять класичні ML-алгоритми. Дослідження 2024-2025 років підтверджують, що комбінування глибокого навчання з механізмами уваги (Attention mechanisms) дає змогу досягти показників точності понад 99%, одночасно знижуючи кількість хибнопозитивних спрацювань [3, 25].

Окрему увагу в останніх працях [25] приділено розробці легковагових (light-weight) рішень на базі LLM. Вони поєднують потужність глибокого навчання з оптимізованими методами обробки природної мови (NLP), що дає змогу використовувати їх у системах реального часу з мінімальною затримкою. Інтеграція таких моделей у гібридні фреймворки, що охоплюють механізми оцінки пріоритетності ознак [21], дає змогу адаптувати систему до динамічної зміни ландшафту загроз, забезпечуючи високу генералізаційну здатність моделей на нових, раніше невідомих доменах [3].

4.4. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ АЛГОРИТМІВ

Аналіз результатів експериментальних досліджень, поданих у розглянутій літературі, дає змогу провести порівняльну оцінку ефективності різних архітектур машинного та глибокого навчання. Вагомими метриками для оцінки якості моделей традиційно є точність (Accuracy), повнота (Recall) та F1-міра.

Узагальнені результати щодо поширеності використання алгоритмів та досягнутих показників точності наведено в табл. 1. Відсоткові значення, подані в дужках, відображають приблизну частку досліджень у проаналізованій вибірці літератури, в яких відповідний алгоритм або клас моделей застосовували один з основних методів класифікації.

Таблиця 1

Порівняння підходів штучного інтелекту для виявлення шкідливих URL

Категорія	Найпопулярніші алгоритми	Accuracy	Ключова перевага
Класичний ML	Random Forest (60 %)	до 99.70 %	Баланс швидкості та стійкості
Ансамблі	XGBoost (30 %)	до 99.98 %	Комплексний підхід
Deep Learning	CNN / LSTM (22 %)	до 99.98 %	Автоматичне виявлення ознак
Трансформери	BERT / ELECTRA / AraBERT	до 99.7 %	Аналіз контексту та структури

Як свідчать наведені дані, класичні моделі машинного навчання (Random Forest, Logistic Regression, SVM та інші) характеризуються стабільними й високими результатами. Найпоширенішим є алгоритм Random Forest, який згадується у 60 % проаналізованих робіт. Проте в більшості випадків класичні алгоритми ML поступаються ансамблевим методам за показниками точності. Алгоритми градієнтного бустингу (XGBoost, LightGBM та інші) демонструють високий рівень ефективності у роботі зі структурованими ознаками та часто стають базовими моделями у прикладних дослідженнях.

Найвищі значення точності (до 99.98 %), згадані у працях, досягаються у разі використання глибоких нейронних мереж і трансформерних архітектур [25]. Це пояснюється їхньою здатністю автоматично виділяти складні нелінійні залежності та враховувати контекстні характеристики URL-адрес. Водночас підвищення точності супроводжується зростанням обчислювальних витрат, що зумовлює актуальність досліджень, спрямованих на оптимізацію моделей, зокрема через методи відбору та зважування ознак [21].

4.5. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Для аналізу динаміки розвитку галузі та систематизації сучасного стану досліджень у сфері виявлення шкідливих URL-адрес було проведено статистичний аналіз обраних наукових публікацій за період 2016-2025 років. Усі праці у вибірці (26 джерел) були класифіковані за домінуючим підходом: оглядові дослідження,

класичне машинне навчання (ML), глибоке навчання (DL), гібридні моделі та альтернативні методи (асоціативні правила, оптимізація ознак тощо).

Візуалізація структури проаналізованих праць (див. рис. 1) відображає динаміку розвитку підходів у межах сформованої вибірки. Попри те, що наведена діаграма ілюструє лише приблизний розподіл типів досліджень за останні роки, вона дає змогу простежити тенденцію до ускладнення використовуваних архітектур. Аналіз підтверджує, що класичні методи машинного навчання (ML) зберігають стабільну актуальність. Водночас у публікаціях за останні 5 років спостерігається активне впровадження моделей глибокого навчання (DL) та гібридних підходів, що зумовлено необхідністю автоматизації екстракції ознак і підвищення адаптивності систем до нових типів загроз.

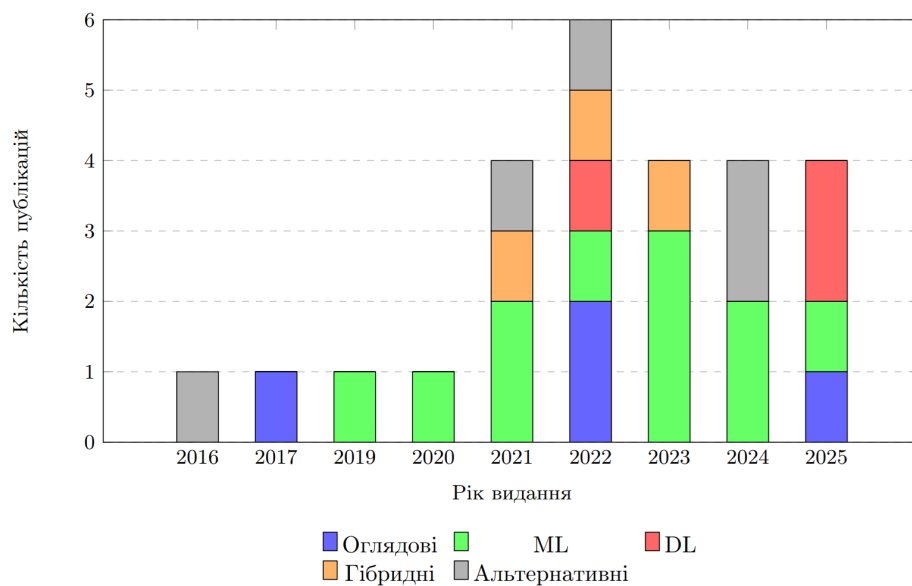

Рис. 1. Динаміка зміни наукових підходів до виявлення шкідливих URL-адрес за роками (на підставі проаналізованої вибірки)

Узагальнений аналіз структури вибірки підтверджує, що найбільшу частку (близько 42 %) все ще становлять експериментальні праці на базі класичного машинного навчання [4–9, 12–15, 19]. Висока репрезентативність цього сегмента свідчить про те, що імплементація традиційних ML-моделей залишається пріоритетним підходом завдяки їхній швидкодії та доволі низьким обчислювальним витратам.

Сегмент альтернативних підходів, що охоплює методи асоціативних правил, алгоритми оптимізації ознак та інші, становить 19 % від загальної кількості [11, 16, 20–22]. Оглядові праці становлять 15 % [1–3, 23] і слугують базою для систематизації наявних рішень.

Гібридні підходи [10, 17, 26] та дослідження у сфері глибокого навчання [18, 24, 25] подані у рівних пропорціях (по 12 % кожна). Активізація цього напрямку у 2024–2025 роках ілюструє поступове впровадження нейромережових архітектур для автоматизації екстракції ознак та підвищення адаптивності систем до складних, раніше невідомих типів кіберзагроз.

5. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМ ДЕТЕКЦІЇ

Проведений аналіз сучасних методів ідентифікації шкідливих URL-адрес дає змогу виділити низку критичних проблем, які залишаються невирішеними, незважаючи на високу точність існуючих нейромережових архітектур.

Перша суттєва проблема – динамічна зміна ландшафту кіберзагроз. Неважливо наскільки модель ефективна на певному тренувальному наборі даних, завжди можна знайти вразливість, яку вона не зможе ефективно ідентифікувати. Зловмисники постійно вдосконалюють методи обфускації, використовують сервіси коротких посилань та алгоритми динамічної генерації доменів (DGA), що потребує постійного вдосконалення систем захисту. У підсумку, статичні моделі машинного навчання швидко втрачають свою актуальність і потребують регулярного перенавчання на нових вибірках [3, 10].

Другий виклик – висока обчислювальна складність сучасних моделей на базі глибокого навчання та трансформерів. Хоча вони демонструють найвищу точність й адаптивну здатність, їхнє використання в реальному часі для аналізу всього мережевого трафіку обмежене апаратними ресурсами. Це зумовлює потребу в оптимізації процесів екстракції ознак і перехід до методів інтелектуального зважування параметрів [25].

У межах цього дослідження найперспективнішим вектором розвитку вбачається перехід від використання фіксованих векторів ознак до розробки адаптивних систем на основі кореляційних правил. Проаналізована література [19, 21] підтверджує, що не всі ознаки URL-адреси є однаково інформативними в різні проміжки часу або для різних типів атак. Наприклад, лексичні аномалії можуть бути визначальними для фішингу, тоді як хостові ознаки – для детекції бот-мереж.

Перспективи подальшої роботи полягають у розробці моделей для автоматичного знаходження кореляційних правил між різними групами ознак. Це допоможе створити адаптивну систему, яка здатна:

- визначати реальну вагомість ознак у режимі реального часу;
- автоматично відсіювати малоінформативні параметри для конкретного контексту, знижуючи обчислювальне навантаження;
- підвищувати стабільність детекції в умовах еволюції методів атаки завдяки виявленню прихованих зв'язків між структурними елементами URL та мережевими характеристиками хосту [21].

Результатом впровадження таких правил має стати створення гнучкої моделі, яка не просто класифікує посилання, а адаптує свою внутрішню структуру до актуальних тенденцій у вебпросторі, забезпечуючи баланс між швидкістю роботи та точністю виявлення загроз.

6. ВИСНОВКИ

У межах проведеного дослідження проведено комплексний аналіз сучасної наукової бази, присвяченої методам ідентифікації зловмисних вебресурсів. Огляд продемонстрував, що традиційні підходи, які базуються на репутаційних списках і сигнатурному аналізі, вичерпали свій потенціал через неспроможність протидіяти динамічним загрозам та атакам типу “нульового дня”. Це зумовило домінуючу роль технологій штучного інтелекту як основного інструмента забезпечення кібербезпеки в сучасному мережевому просторі.

Аналіз таксономії ознак допоміг з'ясувати, що найвищу предиктивну здатність демонструють гібридні моделі, які інтегрують лексичні характеристики URL-адрес із хостовими параметрами інфраструктури та контентним аналізом цільових сторінок. У цьому випадку порівняльна оцінка алгоритмів підтвердила, що ансамблеві методи машинного навчання, зокрема Random Forest та XGBoost, забезпечують точність детекції на рівні 95.0 % – 99.98 %, що є оптимальним балансом між швидкістю та якістю класифікації. Глибоке навчання та трансформерні архітектури, такі як BERT та ELECTRA, попри вищу обчислювальну складність, демонструють показники понад 99.4 % та є найбільш ефективними в умовах складної обфускації даних.

Важливим результатом аналізу став висновок про необхідність переходу від статичних моделей до адаптивних систем, здатних враховувати пріоритетність ознак у реальному часі. Виявлена проблема концептуального зсуву в даних та еволюція методів генерації зловмисних доменів обґрунтовують доцільність подальших досліджень у напрямі автоматизації знаходження кореляційних правил. Розробка методів динамічного зважування параметрів дасть змогу створити гнучку архітектуру, яка мінімізує обчислювальні витрати шляхом ігнорування малоінформативних ознак і підвищує загальну стійкість системи до нових типів кібератак, що є перспективним вектором для розробки сучасних засобів захисту інформаційного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Sahoo D. Malicious URL Detection using Machine Learning: A Survey / D. Sahoo, C. Liu, S.C.H. Hoi // arXiv preprint. – 2017. – arXiv:1701.07179. – DOI: <http://dx.doi.org/10.48550/arXiv.1701.07179>.
2. Aljabri M. Detecting Malicious URLs Using Machine Learning Techniques: Review and Research Directions / M. Aljabri, H. Altamimi, S. Albelali, M. Al-Harbi, H. Alhuraib, N. Alotaibi, A. Alahmadi, F. Alhaidari, R. Mohammad, K. Salah // IEEE Access. – 2022. – DOI: <http://dx.doi.org/10.1109/ACCESS.2022.3222307>.
3. Tian Y. From Past to Present: A Survey of Malicious URL Detection Techniques, Datasets and Code Repositories / Y. Tian, Y. Yu, J. Sun, Y. Wang // arXiv preprint. – 2025. – arXiv:2504.16449. – DOI: <http://dx.doi.org/10.48550/arXiv.2504.16449>.
4. Cherradi M. Malicious URL detection using machine learning techniques / M. Cherradi, H. ElMahajer // International Journal of Digital Signals and Smart Systems (IJDIIC). – 2025. – Vol. 4, № 2. – P. 41–52. – DOI: <http://dx.doi.org/10.59461/ijdiic.v4i2.187>.
5. Dhotre A. Malicious URLs Detection using Lexical Features based on Machine Learning / A. Dhotre // IJSRD. – 2023. – Vol. 11, Iss. 8.
6. Joshi A. Using Lexical Features for Malicious URL Detection – A Machine Learning Approach / A. Joshi, L. Lloyd, P. Westin, S. Seethapathy // arXiv preprint. – 2019. – arXiv:1910.06277. – DOI: <http://dx.doi.org/10.48550/arXiv.1910.06277>.
7. Rashid J. Phishing Detection Using Machine Learning Technique / J. Rashid, T. Mahmood, M. Nisar, T. Nazir // Proc. 2nd Int. Conf. on Smart Tools and Technologies (SMART-TECH). – 2020. – DOI: <http://dx.doi.org/10.1109/SMART-TECH49988.2020.00026>.
8. Alazaidah R. Website Phishing Detection Using Machine Learning Techniques / R. Alazaidah, A. Al-Shaikh, M. Almousa, H. Khafajeh, G. Samara, M. Alzyoud, N. Al-shanableh, S. Almatarneh // Journal of Statistics Applications & Probability. – 2024. – Vol. 13, № 1. – P. 119–129. – DOI: <http://dx.doi.org/10.18576/jsap/130108>.
9. Shayan A. Classification of Malicious URLs Using Machine Learning / A. Shayan, M.A. Nasser, A.B. Samma, S. Abad, H. Gholamy, M. Aslani // Sensors. – 2023. – Vol. 23, № 18. – Art. 7760. – DOI: <http://dx.doi.org/10.3390/s23187760>.

10. Alsaedi M. Cyber Threat Intelligence-Based Malicious URL Detection Model Using Ensemble Learning / M. Alsaedi, F.A. Ghaleb, F. Saeed, J. Ahmad, M. Alasli // *Sensors*. – 2022. – Vol. 22, № 9. – Art. 3373. – DOI: <http://dx.doi.org/10.3390/s22093373>.
11. Yuan J. A Novel Approach for Malicious URL Detection Based on the Joint Model / J. Yuan, Y. Liu, L. Yu // *Security and Communication Networks*. – 2021. – Vol. 2021. – Art. 4917016. – 12 p. – DOI: <http://dx.doi.org/10.1155/2021/4917016>.
12. Coste C.I. Malicious Web Links Detection – A Comparative Analysis of Machine Learning Algorithms / C.I. Coste // *Studia Universitatis Babes-Bolyai Informatica*. – 2023. – Vol. 68, № 1. – P. 21–36. – DOI: <http://dx.doi.org/10.24193/subbi.2023.1.02>.
13. Wejinya G. Machine Learning for Malicious URL Detection / G. Wejinya, S. Bhatia // *ICT Systems and Sustainability. Advances in Intelligent Systems and Computing*. / M. Tuba, S. Akashe, A. Joshi (eds). – Singapore: Springer. – 2021. – Vol. 1270. – P. 463–472. – DOI: http://dx.doi.org/10.1007/978-981-15-8289-9_45.
14. Mumtadi B.T. Detection of Phishing Websites Using Supervised Learning / B.T. Mumtadi, N. Puligundla // *International Journal of Intelligent Systems and Applications in Engineering (IJISAE)*. – 2022. – Vol. 10, № 3. – P. 171–186.
15. Bouijij H. Machine Learning Algorithms Evaluation for Phishing URLs Classification / H. Bouijij, A. Berqia // *Proc. 4th Int. Symp. on Advanced Electrical and Communication Technologies (ISAECT)*. – 2021. – P. 1–5. – DOI: <http://dx.doi.org/10.1109/ISAECT53699.2021.9668489>.
16. Kumi S. Malicious URL Detection Based on Associative Classification / S. Kumi, C. Lim, S.-G. Lee // *Entropy*. – 2021. – Vol. 23, № 2. – Art. 182. – DOI: <http://dx.doi.org/10.3390/e23020182>.
17. Kinger S. Malicious URL Detection Using Machine Learning / S. Kinger, P. Nirmal, A. Shrivastav, A. Sharma, S. Saindane // *Proc. 6th Int. Conf. on Contemporary Computing and Informatics (IC3I)*. – 2023. – P. 1062–1068. – DOI: <http://dx.doi.org/10.1109/IC3I59117.2023.10397872>.
18. Elsadig M. Intelligent Deep Machine Learning Cyber Phishing URL Detection Based on BERT Features Extraction / M. Elsadig, A.O. Ibrahim, S. Basheer, M.A. Alohal, S. Alshunaifi, H. Alqahtani, N. Alharbi, W. Nagmeldin // *Electronics*. – 2022. – Vol. 11, № 22. – Art. 3647. – DOI: <http://dx.doi.org/10.3390/electronics11223647>.
19. Hamadouche S. Combining Lexical, Host, and Content-based features for Phishing Websites detection using Machine Learning Models / S. Hamadouche, O. Boudraa, M. Gasmi // *EAI Endorsed Transactions on Scalable Information Systems*. – 2024. – Vol. 11, № 6. – DOI: <http://dx.doi.org/10.4108/eetsis.4421>.
20. Jeeva S.C. Intelligent phishing url detection using association rule mining / S.C. Jeeva, E.B. Rajsingh // *Hum. Cent. Comput. Inf. Sci.* – 2016. – Vol. 6. – Art. 10. – DOI: <http://dx.doi.org/10.1186/s13673-016-0064-3>.
21. Rafsanjani A.S. Enhancing Malicious URL Detection: A Novel Framework Leveraging Priority Coefficient and Feature Evaluation / A.S. Rafsanjani, N. Binti Kamaruddin, M. Behjati, S. Aslam, A. Sarfaraz, A. Amphawan // *IEEE Access*. – 2024. – Vol. 12. – P. 85001–85026. – DOI: <http://dx.doi.org/10.1109/ACCESS.2024.3412331>.
22. Reyes-Dorta N. Detection of malicious URLs using machine learning / N. Reyes-Dorta, P. Caballero-Gil, C. Rosa-Remedios // *Wireless Netw.* – 2024. – Vol. 30. – P. 7543–7560. – DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s11276-024-03700-w>.
23. Do N. Deep Learning for Phishing Detection: Taxonomy, Current Challenges and Future Directions / N. Do, A. Selamat, O. Krejcar, E. Herrera-Viedma, H. Fujita // *IEEE Access*. – 2022. – Vol. 10. – P. 36543–36564. – <http://dx.doi.org/10.1109/ACCESS.2022.3151903>.
24. Turk F. Malicious URL Detection with Advanced Machine Learning and Optimization-Supported Deep Learning Models / F. Turk, M. Kilicaslan // *Appl. Sci.* – 2025. – Vol. 15, № 18. – Art. 10090. – DOI: <http://dx.doi.org/10.3390/app151810090>.

25. Kibriya H. Lightweight malicious URL detection using deep learning and large language models / H. Kibriya, R. Amin, S.S. Alshamrani et al. // Sci Rep. – 2025. – Vol. 15. – Art. 43044. – DOI: <http://dx.doi.org/10.1038/s41598-025-26653-2>.
26. Aljabri M. An Assessment of Lexical, Network, and Content-Based Features for Detecting Malicious URLs Using Machine Learning and Deep Learning Models / M. Aljabri, F. Alhaidari, R. Mohammad, S. Mirza, D. Alhamed, H. Altamimi, S. Chrouf // Computational Intelligence and Neuroscience. – 2022. – DOI: <http://dx.doi.org/10.1155/2022/3241216>.

Стаття: надійшла до редакції 02.02.2026

доопрацьована 24.02.2026

прийнята до друку 04.03.2026

MACHINE AND DEEP LEARNING METHODS FOR MALICIOUS URL DETECTION: CURRENT STATE AND FUTURE PROSPECTS

V. Lesyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska str., 79007, Lviv, Ukraine,
e-mail: volodymyr.lesyk@lnu.edu.ua*

The article presents a systematic review of contemporary scientific publications devoted to the problem of detecting malicious URLs using artificial intelligence technologies. The evolution of approaches is analyzed, ranging from traditional blacklist-based methods and heuristic rules, which are characterized by limited adaptability, to highly efficient machine learning and deep learning models capable of identifying complex and hidden patterns in data. Particular attention is paid to the comparative analysis of classical algorithms (logistic regression, SVM, ensemble methods) and modern neural network architectures. The paper also provides a detailed classification of features used for model training, including lexical, host-based, content-based, and external features, and analyzes their informativeness and impact on classification performance. Special consideration is given to feature engineering techniques and their combination in order to improve the generalization ability of models. Significant attention is devoted to current trends, such as the use of transformer architectures and large language models, which demonstrate high performance due to their ability to capture context and semantic relationships. Based on the generalization of the literature review results, the key limitations of existing approaches are identified, in particular the dependence on data quality and computational costs. Promising directions for future research are formulated, including the development of adaptive models for automatic generation of correlation rules, dynamic feature weighting in real time, and improving system robustness against new types of attacks.

Key words: literature review, malicious URLs, machine learning, artificial intelligence, cybersecurity, phishing, correlation rules, neural networks.